

HÂSILA

Düşünce - Kültür- Sanat Dergisi

Konu: Deprem

Yayın Yönetmeni:

Enes ÇAPKU (Yayıncı ve İmtiyaz Sahibi)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Muhammet ATALAY

Editör:

Ahmet ÇAPKU

Yayın Kurulu:

Ahmet ÇAPKU
Muhammet ATALAY
Melih AYDEMİR
Ayşenur GERÇİK
Kübra ÖZDEN
Büşra KARATAŞ
Kerime Firdevs EFE
Büşra Nur EVMEK

Sayı: 5, Temmuz 2023 / ISSN: 2822-3098

www.hasiladergi.com

İÇİNDEKİLER

Makaleler:

Ahmet Çapku- Depreme Dair Bir Derkenâr	3
Ahmet Ali Gencel - Deprem ve Kaza-Kader İlişkisi	5
Büşra Karataş - Deprem ve Eğitim Dünyası	8
Kübra Gül - Depremın Ruhuma Yansıttıkları	11
Kübra Özden - Türklerde Yardımlaşma Geleneği	13
Kerime Firdevs Efe - Deprem ve Ahlak	15

Mütenevvia:

Emrah Altıncılıç - Şehir ve Tabiat	17
Ahmet Çapku - Penceremde Kumru Kuşu	20

Biyografi:

Ahmet Çapku - Hamit (Tarakçı) Hoca	23
---	----

Deneme:

Halide Yenen - Kendime Mektuplar -3	26
--	----

Depreme Dair Bir Derkenâr

Bu sene 6 Şubat'ta Kahramanmaraş ve Hatay merkezli vuku bulan deprem, on – on bir ilimizi doğrudan, ülkemizi ve insanımızı bir bütün olarak etkiledi. “Mü'minler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar” (Buhârî, Edeb 27) hadisini birçoğumuz okumuş ya da duymuştur. Hüzün, insan olmamızın ortak paydası. Nerede bir acı varsa, o acıya merhem olmak öncelikle insan olmamızın gereğidir. Müminin bu konudaki duyarlılığı, ‘yaratılanı, Yaratandan ötürü sevmek’ ilkesi ile doğrudan irtibatlıdır.

Ülkemiz, deprem kuşağı üzerinde. Sadece Cumhuriyet döneminde on altı kadar ciddi deprem olmuş bu coğrafyada.¹ Nice acılar yaşanmış ve nice ağıtlar yakılmış, acıyı bal eylemek için. İnsan, eğer ki gelen sıkıntı, yaratılış icabı veya tabiatın etkisi ile ise buna bir şekilde kaza kader inancı gereği tahammül edebilir, üzerine düşeni insanî planda yapmaya çalışır. Tedbir kuldân, takdir Allah'tan ilkesi gereği olması gereken de budur. Şayet sıkıntı, insandan geliyorsa bunun hesabını sormak (hukuk-ahlak) ister. Onun için depremler, üzerinde yaşanan coğrafya ile doğrudan ilgilidir. İnsanımızın irfanı, bu tür sıkıntıları bir şekilde aşabilir enginliktedir.

Bununla birlikte insan, tabiat kitabını (kitâb-ı tekvînî) dikkatli okuyarak aklın gereğini yapar. Dere yatağına evler yapılıncâ ‘dere taşı, böyle oldu!’ şeklinde yapılan habere bir bilim insanı, ‘insanlar dereye taşı!’ diye mukabele etmişti. Bu açıdan önce varoşlar halinde oluşum çizgisi seyreden şehir yapısı, zamanla çeşitli imar affıyla sağlıksız bir biçim kazanıyor. Zemin yapısı, bina kat sayıları, yerleşim planlarında yeşillik, park, yollar, okullar, hastaneler, mabetler

¹ Bkz.

https://ilahiyatyayinlar.klu.edu.tr/dosyalar/birimler/ilahiyatyayinlar/dosyalar/dosya_ve_belgeler/tu%CC%88rkiye_deki_bu%CC%88yu%CC%88k_depremler.pdf [Erişim: 10.06.2023]

gibi nice unsur yer alması gerekirken bunların yapılamadığı biliniyor. Artık gökdelen şeklinde yapılan yüksek katlı binalar adeta bir köyü bünyesinde barındırıyor. Halbuki özellikle deprem kuşağındaki yerlerde, mecburi değilse, dikey mimari yerine yatay mimarinin ne kadar önemli olduğu izahıtan vârestedir.

“Kanayan bir yara gördüm mü, yanar tâ ciğerim!” diyen Mehmet Akif’in bu mısrasındaki irade beyanına hangimiz katılmaz ki. Hele hele kanayan yara, yanibaşımızdaki komşumuz, ahabımız, insanımız olunca bu ciğer yangını ancak kalbî-kavlî-fiilî yardım eli uzatmak ile teskin edilebilir. Bizim insanımız depremde bunu yaptı. Başka bir ifade ile devletimiz ‘kerîm’, milletimiz ‘aziz’ oluşunu depremedeler için yeniden göstermiş oldu.

İnanımızın zor zamanlarda gösterdiği reflekslerden biri, tarihine, inancına, vicdanına uygun şekilde çabucak teşkilatlanabilme kabiliyetidir. Onun için devlet-millet bütünleşmesinin bariz örneklerinden biri, deprem sonrası kurtarma ve yardım çalışmalarında da görüldü. Ordu-millet kavramına uygun şekilde hemen herkes, ya fiili olarak deprem bölgesine koştu, ya yardım kampanyası için koşturdu ya da kalbi orada sıkıntı halinde olan kardeşleri, vatandaşlarının esenliği için attı. Milletimiz, yiyecek, giyecek, araç gereç, nakdi yardım gibi nice konularda tam bir seferberlik içinde oldu.

Deprem afeti, tıpkı sel, çığ, yangın, salgın, kıtlık gibi insan-tabiat ilişkisi çerçevesinde incelenen bir konu olmakta birlikte insanın inancı, bilgisi, görgüsü, tecrübesi açısından da çeşitli incelemelerin konusudur. Tedbir almak için birçok husus devreye girer. Konunun bilim, din, ahlak, siyaset, edebiyat gibi birçok ilmi disiplin tarafından incelenmesi bununla ilgilidir. Anlayabildiğim kadarıyla şimdilik varılan nokta şudur: Deprem, önlenemez ancak insan olarak tedbir alıp zararını en aza indirgeyebiliriz.² Biz bu durumu, Mimar Sinan ve onun gibi tarihte isim bırakmış mimarlarımızın inşa etmiş olduğu yapılarda görebiliriz. Bir eserin, içinde bulunduğu coğrafi şartlara göre ne şekilde yapılması gerektiği konusunda, mezkûr bilgilerimizden öğreneceğimiz çok şeyler vardır.

...

İnancımız açısından dünya, insan için bir imtihan yeri. Bununla birlikte onu güzelleştirmek ve insan haysiyetine yakışır hale getirmek, insanoğlunun en temel vazifesi. Bir sıkıntı doğduğunda onun acısını dindirmeye yönelik tepkimizin yoğunluğu, keşke daha sıkıntı olmadan tedbir almak için de aynı ölçüde olsa. Tedbir alınması konusunda ilim, ahlak, insana ve eşyaya hürmet konularında daha epey yol yürümemiz gerekiyor gibi görünüyor. Onun için ilim ve siyaset insanlarına bu konuda sorumluluk düşüyor.

Hayat sürekli akışkan bir özellik arzeder. Ancak bazı hususlar vardır ki, onlar her daim hafızada diri şekilde kalmalıdır. Hususen yıkıcı depremler gibi konuların, zamanın teknik gelişmelerinden de istifade ederek, hafızalarda canlılığını devam ettirebilmesi için de tedbirler almak gerekir. Yukarıda serdedilen düşüncelerden hareketle şunu söylememiz mümkün görünüyor: Fizikî açıdan deprem yanında eğitim, ahlak, mimari gibi daha nice konularda da fay hatları ve depremler var. Dolayısıyla konuya bu bütünlükle bakılmasına tarafım.

² Trafik kazalarının kaza kader algısına etkisi ve tedbir konusunda bkz. İlhami Güler, *Allah’ın Ahlakîliği Sorunu*, Ankara 2002, Ankara Okulu Yay., sf. 123.

Deprem ve Kaza-Kader İlişkisi

Dünya insan için imtihan âlemidir. İnsan, bu âlemde iyi-kötü, kolay-zor, mutluluk ve musibet ile imtihan olmak durumundadır. İnsan kendini ve Rabbini bilmeli, asıl vazife şuuruna erişmeli, dünya imtihanını başarıyla tamamlamalıdır. Deprem musibeti imtihanı da insan için farklı dersler özünde barındıran tabiat hadisesidir. Bu münasebetle “deprem ve kaza-kader ilişkisi”ni anlamak için önce “Deprem nedir? Kaza nedir? Kader nedir?” Bunları kısaca bilmemiz ve anlamamız icab etmektedir!

Deprem nedir ?

Deprem; sismik dalgalanmalar neticesinde, yerkabuğu içindeki kırılmaların ani olarak ortaya çıkmasıyla, titreşimlerin ani olarak yayılmasıyla, yer yüzeyinde şiddetli bir şekilde sarsılması ve hareketlenmesiyle meydana gelen tabiat hadisesidir. Deprem bir de “bir şeyi şiddetli hareket ettirmek, şiddetli sarsmak ve vurmak” anlamında “zelzele” diye de adlandırılmaktadır.

Deprem “... ve dağlar (yerlerinden oynatan) bir yürüyüşle yürür.”³ “Başınıza gelen herhangi bir musibet kendi ellerinizle kazandıklarınız yüzündendir. Bununla beraber Allah yine de çoğunu affeder.”⁴ Meallerindeki ayetlerin farklı anlam boyutlarıyla insana “deprem şuru” aşılacaktır. Deprem, her şeyin Allah’a ait olduğunu, kula kulluğunu usulünce ve dosdoğru yapması gerektiğini, kulun takva yolculuğunu ciddiye almasını, yalnızca Rabbini razı etme ihtiyacı içinde olması gerektiğini hatırlatan bir ikaz olarak da görülmüştür. Deprem, bazı tasavvuf çevrelerinde, Cemal içre Celal tecellilerinden, Celal içre Cemal tecellilerinden şeklinde okunur.

Depreme dayanıklı binalardan ve yapılar inşa etmek elbette çok önemlidir. Bununla birlikte kaliteli, ilim ve irfan ile donanımlı şahsiyetler ve dosdoğru işlerliği olan sistemleri

³ Tur Suresi; 10

⁴ Şura Suresi; 30

oluşturmamızın da lüzumlu olduğu ortadadır. Kaliteli insan yetiştirme işi, ana okulundan üniversiteye eğitim kurumlarının ve bu kurumlarda görev yapan öğretmenlerimizin görevidir. Bilgili, namuslu, inançlı, hakka hukuka riayet eden insan yetiştirmeyi hangi toplum istemez ki? İnsan iyi olursa her şey iyi olur. Bütün mesele sarsılmaz, yıkılmaz karakter sahibi insan yetiştirmektir.

Yaşanılan bütün felaket ve musibetlerin meydana gelmesinde ve önlenmesinde birinci faktör, insandır. Bütün gayret ve yatırımlar, kaliteli insan yetiştirmeye yönelik olmalıdır. Yıkıcı değil yapıcı insan yetiştirmek, Nureddin Topçu'nun dediği gibi "yaşama zevkini bırakıp yaşatma aşkına gönül veren istikbalin inşasına katkı sunan insan. (...) Böyle sağlam karakterli insan yetiştirmede ihmali olanlar, inşaatlarda ihmali ve kastı olanlar kadar sorumludurlar. Sağlam insan yetiştirseydiler, binaların sağlam yapılmasında da katkıları olurdu."⁵

Kaza ve Kader Nedir ?

"Kaza; Allah'ın ezelde takdir buyurduğu şeylerin zamanı gelince takdir ettiği şekilde onları yaratması demektir. Kader; Allah'ın ezelden ebede kadar olacak şeylerin zaman ve yerini, niteliklerini ve özelliklerini önceden bilmesi ve takdir etmesi demektir. Başka bir ifade ile kader; Allah'ın kanunları, ölçüleri; kaza ise, o kanun ve ölçülere göre işlerin meydana gelmesidir. Takdir ve yaratma Allah'a aittir. Olmuş ve olacak her şeyi bilen Allah'tır.⁶ Her şey O'nun takdir ettiği zamanda ve planda meydana gelir. Her şey O'nun bilgisi ve takdiriyle ortaya çıkar.

Kur'an-ı Kerim'de; "Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır."⁷ "De ki, Allah'ın bize yazdığından başkası başımıza gelmez. O, bizim Mevlamızdır. İnananlar Allah'a güvensin."⁸ Buyurulmaktadır. Ayrıca kaza ve kader denildiğinde Allah'ın ilim, irade ve tekvin sıfatları akla gelmektedir. Bilen ve halk eden Allah'tır.

Depremi Kaza-Kader ile İlişkisi:

"Deprem; jeolojik bir olaydır. Kader-i Mübrem kapsamına girer. Burada insana düşen ayet, hadis ve sahabe uygulamasında görüldüğü gibi tedbir almaktır. Şehirleri kurarken fay hatlarının üzerine kurmamaktır. Ayrıca kaç katlı bir bina yapıyorsak o binayı taşıyacak derecede demir, çimento kullanarak, binanın kolonlarıyla oynamamak gerekiyor. Burada binaların yapımını yüklenici firmalar (müteahhitler) kadar denetleyenler ve bu binaya ruhsat verenler de aynı oranda sorumludurlar. Üç-beş kuruş fazla kazanacağım diye oturan insanların hayatlarını riske atmak, insanlık suçudur. Ve İslam'a göre de büyük suçtur. Elden gelen inancına uygun davranmak anlamına gelir."⁹ Herhangi bir tedbir almadan, "ne yapalım kaderimiz böyle imiş" demek doğru değildir. İnsan ve tabiat ilişkisi bağlamında Kur'an ve

⁵ Altınoluk Dergisi; Ali Rıza Temel, "Fiziki ve Ahlaki Deprem" Sayı: 445, Mart - 2023

⁶ İslâm İlmihali; Lütfi Öztürk-Seyfettin Yazıcı, D.İ.B.İği Yayınları - 2022

⁷ Hadid Suresi; 22

⁸ Tevbe Suresi; 51

⁹ Yeni Haber; Prof. Dr. Ramazan Altıntaş – 21/02/2023

Sünnet'i iyi anlamak gerekir. "Hayatımızı "beka esası" ve "ebed mesajı" üzerine inşa etmek durumundayız. Bunun için; Allah'tan razı olmak, Allah'ın rızasını tahsil etmek, mühimdir."¹⁰

Bir de deprem meselesinin sosyolojik boyutuna temas etmek gerekiyor. "İbn-i Haldun "coğrafya kaderimiz" derken belki de doğrudan depremi kastetmiştir. İnsanın karakterinin şekillenmesinde coğrafyanın önemli etkisi vardır. Deprem sadece fiziksel bir yıkıma değil, toplumsal bir yıkıma, tahribata, örselenmeye (travmaya) sebep olduğu için sosyolojik bir yöne sahiptir. İnsanların en yakınlarını kaybetmesine neden olurken diğer yandan ekonomik kayıp da gelecekle ilgili maddi ve manevi endişenin var olmasına neden olmaktadır."¹¹

Burada devletin, toplumun, fertlerin üzerine düşen çok mühim vazifeler bulunmaktadır. Bunların içinde en önemlisi, depremin geçtiği fay hatlarına binaların yapılmaması gerektiğidir. Aynı zamanda devletin de buna asla izin vermemesi gerekir. İnşa edilen bütün binalar, sağlam, düzgün, kanun ve kurallara uygun şekilde yapılmalıdır. "Modern insan özgürlüğüne fazla düşkün olsa da genel yaklaşım itibariyle çoğu kere kadercidir. Önlem almak, çalışmak, kalkınmak ya da bu konularda çaba harcamak yerine mevcut duruma razı olmak, sorgulamamak ve tutumu kader üzerinden temellendirmek, günümüz toplumunun kaderle ilgili anlayışını ele veriyor...

Günümüz insanı bir depremde yaşanan binlerce ölümü kaderin gizemli dünyasına havale ederken, nedense yaşanan daha çok şiddetli bir depremde hiç can kaybı yaşanmamasını kader olarak görmemektedir. Fakirlik ya da iflas, kader ama zenginlik kader olarak değerlendirmemektedir. Bir başka deyişle iyilikleri kendimize, kötülükleri ise Allah'a atfeden bir Mecûsî mantığıyla olayları değerlendirmekteyiz! Oysa başımıza gelen iyilikte ve kötülükte ilahi takdir boyutu kadar kendi sorumluluğumuzu da dikkatle almak durumundayız. (Prof. Dr. Temel Yeşilyurt, "Kadere İman Mes'elesi", 2009).

Özellikle köy, mera ve büyük şehirlerin varoşlarında bulunan vadi içlerine evler yapmak, depremi gösteren fay hattının geçtiği yerlerde şehirler kurmak, bulaşıcı hastalıkların yaygın olduğu bölgelere ve ülkelere seyahatler düzenlemek, kışın dondurucu soğuğuna karşı tedbirler almamak, hırsızdan korunmak için kapıyı kilitlememek gibi durumları tevekkül olarak adlandırmak ya da olumsuz sonuçlarla karşılaşıldığında kadere vurgu yapmak Allah'a zulüm isnadından başka bir şey değildir. (Ramazan Altıntaş, "Yazgıcı ve Özgürlükçü Tevekkül Anlayışının Çalışma Hayatına Etkileri", Dini Araştırmalar; Mayıs – Ağustos 2000).¹²

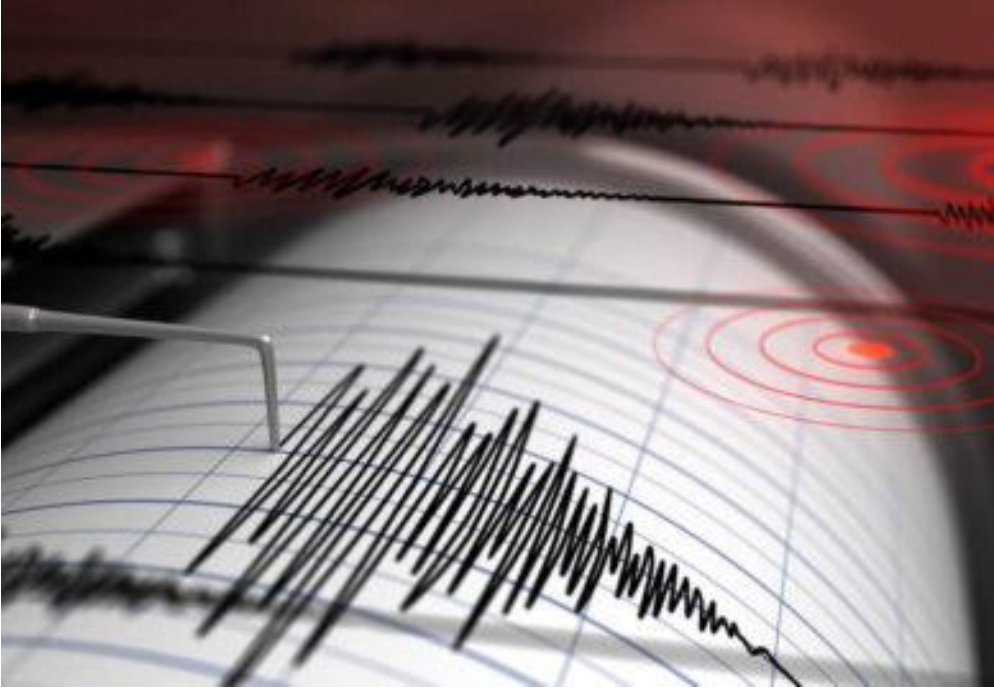
"Biz insanlar kader okyanusunda yüzen birer gemi gibiyiz. Rotamızı ne yana çevirirsek çevirelim, tedbir alalım veya almayalım, o ilim okyanusundan ayrılmış olamayız. Tedbir almamaya kader deyip, tedbir almayı kaderden kurtulmak zannetmenin doğru kader inancı ve anlayışı ile bir alakası yoktur. Haller değişir ama kader değişmez. İslâm bize "kadere inanıyorsan tedbiri bırakacaksın" demiyor! Aksine önce tedbir alıp, sonra tevekkül etmemizi istiyor."¹³ Netice itibariyle kaza ve kader bakımından "mü'mince" tavır takınmak ve bu mevzuda aklı çok iyi kullanmak icap etmektedir. Vesselâm.

¹⁰ Niye Ben?; Prof. Dr. Şener Dilek, Feyza Yayınları, İst. 2014

¹¹ Yeni Şafak; Prof. Dr. Süleyman Doğan, "Depremi Sosyolojisi" – 12/04/2023

¹² Güncel Sorularla Kader C.2; İsmail Mutlu, Eylül:2015 – Mutlu Yayıncılık

¹³ Sorularla İslamiyet Sitesi – 11/03/2023

Deprem ve Eğitim Dünyası

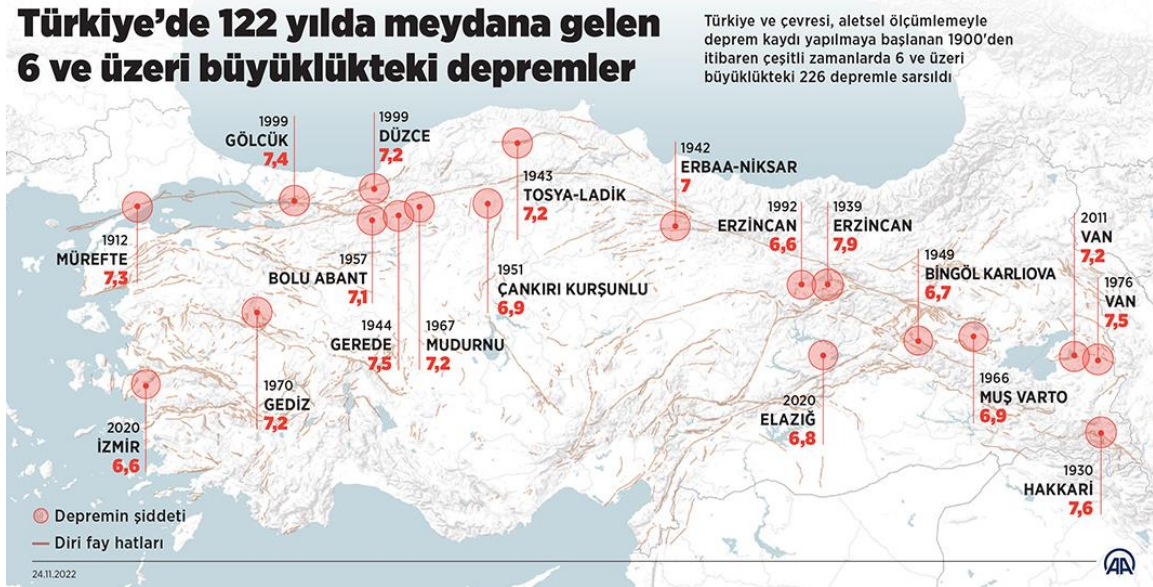
Yerkabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsma olayına deprem denir. Deprem, insanın hareketsiz kabul ettiği ve güvenle ayağını bastığı toprağın da oynayacağını ve üzerinde bulunan tüm yapıların hasar görüp, can kaybına uğrayacak şekilde yıkılabileceklerini gösteren bir doğa olayıdır.¹⁴ Dediğimiz gibi bir doğa olayı olduğu için insanoğlunun bunu engelleyecek gücü yok fakat bilim insanları yerin hareketlerini inceleyerek insanları bilgilendirip onları neyin beklediğini açıklayabiliyorlar. Dünyanın oluşumundan beri sismik¹⁵ yönden aktif bulunan bölgelerde depremlerin var olduğunu ve olacağını biliyoruz. Bunun bilincinde olup ona göre tedbir almazsak göz göre göre büyük can ve mal kayıplarına uğrayacağımız acı bir gerçektir.

¹⁴<http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/bilgi/depremedir/index.htm#:~:text=Yerkabu%C4%9Fu%20i%C3%A7indeki%20k%C4%B1r%C4%B1malar%20nedeniyle%20ani,sarsma%20olay%C4%B1na%2022DEPREM%22%20denir.>

¹⁵ <https://sozluk.gov.tr/>

Ülkemiz dünyanın en hareketli deprem kuşaklarından birinin üzerinde bulunmaktadır. Ülkemizde daha önce birçok yıkıcı depremler olduğu gibi gelecekte de sık sık depremler olacağını biliyoruz. Fakat bir ev satın alacağımız zaman kaçımız evin metrekaresi, cephesi, rengi gibi özelliklerinin yanı sıra, depreme uygunluğunu araştırıyor?

Deprem Bölgeleri Haritasına¹⁶ göre, yurdumuzun %92'si deprem bölgeleri içerisindedir.

Türkiye ve çevresi, aletsel ölçümlemeyle deprem kaydı yapılmaya başlanan 1900 yılından itibaren çeşitli zamanlarda 6 ve üzeri büyüklüğündeki 226 deprem geçirdi. Depremlerden her yıl ortalama 1.003 vatandaşımız vefat etmek ve 7.094 bina yıkılmaktadır.¹⁷ Bu durumla ilgili olarak Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), 2020'de "Afet Farkındalık Yılı", 2021'de "Afet Eğitim Yılı", 2022'de "Afet Tatbikat Yılı" uygulamalarına yönelik bilgilendirmeler yapmıştır.

6 Şubat 2023'te birçok ilimizi etkileyen depremler ile okullarımız tatil edilmiş ve ardından uzaktan eğitime geçilmişti. Uzaktan eğitim, fiziksel olarak öğrencilerin buldukları yerlerde olmasını gerektirmeksizin, teknolojinin imkânlarından yararlanılarak, öğrenci ve öğretmenlerin internet ortamında eşzamanlı ya da eşzamanlı olmadan değişik şekillerde ders işledikleri, planlı bir öğretim şeklidir.¹⁸ Ancak bizim uzaktan eğitimle hemhal olmamız 2020 yılında dünya çapında etkili olan koronavirüs salgını ile olmuştu. Daha önce de üniversitelerde belirli derslerde uzaktan eğitim gören öğrenciler için bu durum biraz daha aşına oldukları bir uygulama olsa da özellikle ilköğretim ve ortaöğretim kademelerindeki çocuklar için bir hayli şaşırtıcı bir süreç oldu. Uzaktan eğitim bazı bölgelerde öğrencilerin internet alt yapılarının olmaması ve araç gereç eksikliğinden dolayı aksamış olsa da teknolojinin büyük oranda

¹⁶ <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/30949>

¹⁷

<http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/bilgi/depremnedir/index.htm#:~:text=Yerkabu%C4%9Fu%20i%C3%A7ind eki%20k%C4%B1r%C4%B1malar%20nedeniyle%20ani,sarsma%20olay%C4%B1na%20%22DEPREM%22%20deni>

¹⁸

<https://uzem.tarsus.edu.tr/tr/page/uzaktan-egitim-nedir/12547>

evlerimize, özellikle öğrencilerin eğitim hayatına çok hızlı bir şekilde girdiğini söylemek mümkündür.

Bilginin teknoloji aracılığıyla geniş coğrafyalara yayılması, eğitime ayrılan kaynakların etkili kullanımını sağlayan, öğrenme ortamlarına esneklik kazandıran bir durumdur. Ancak öğrenmenin niteliğini arttırmış mıdır yoksa azaltmış mıdır, bu, üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Uzaktan eğitime farklı yönlerden bakacak olursak, bunun, eğitimde fırsat eşitliğini sağladığını; çocukların, gençlerin, engellilerin, çalıştığı için okula gidemeyenlerin, coğrafi nedenlerden dolayı okula gidemeyenlerin ve çeşitli konularda kendini geliştirmek isteyenlerin uzaktan eğitimden faydalanabileceğini görmekteyiz. Ancak uzaktan eğitim genel anlamda öğrencinin kendisinin gayret göstermesi gereken bir süreçtir. Verilen eğitim eğer canlı değilse o zaman sorularımıza anında dönüt alamıyor olmamız da uzaktan eğitimin dezavantajlarından biridir. Uzaktan eğitim, zamandan ve mekândan bağımsız olsa bile bazı dersler için materyal gerekebilir. Bu durumda eğer ihtiyaç duyulan malzemelere anında ulaşma imkânı yoksa dersten istenilen düzeyde verim alınabilmesi oldukça güçtür. Birey öz disipline sahip değilse bu şekilde bir eğitim almak onun için bir hayli güç olacaktır. İnsanlar genellikle yaşananlara kendi penceresinden bakar. Kimi için muhteşem imkanlar sahip olabildiği bu uzaktan eğitim dünyası, kimi için yeterli öğrenmenin gerçekleşemeyeceğine inandığı bir yerdir. Ancak ne olursa olsun eğitim devam etmelidir.

Deprem her zaman hayatımızda var olmuştur. Sismik hareketlilik var olduğu sürece varlığını sürdürecektir. Bize düşen, tedbir alıp hayatımızı bu gerçeğin varlığını unutmadan şekillendirmektir. Tedbir bizden, takdir Allah'tandır.

Kaynakça:

Gülpınar M. A. Yaşantısal Öğrenme Kişisel Yaşantının / Şimdiki Zamanın İçinde Düşünmek. Tıp Eğitimi Dünyası. 2002; 9.

Tarhan, D. , Özdemir, D. , Kılıç, Ş. & Akboğa, M. (2022). Pandemi Sürecinde Eğitim ve Eğitim Araçları Üzerine Özel Yetenekli Öğrencilerin Görüşleri . Bilim Armonisi , 5 (1) , 66-75 . DOI: 10.37215/bilar.1071090.

Depremi Ruhuma Yansıttıkları

6 Şubat 2023'te on bir ili kapsayan bir deprem oldu. Orada değildik ve birçok insan orada değildi ancak o acı herkes tarafından hissedildi. İnsanlar kendilerini o insanların yerine koyup daha çok üzüldüler, sağ çıkanlara kendi canı kurtulmuş gibi sevindiler, hiç tanımadığı ve adını dahi duymadığı vefat eden insanlar için Kur'an okudular, dualar ettiler. Enkazdan benim vesilem ile çıkar ümidiyle sosyal medyadan yer bildirip yiyecek giyecek ihtiyacı temin ettiler. Hepimiz için tabii ki zordu. Ancak depremzedeler bizzat yaşadıklarından ve yakınlarını kaybettiklerinden ötürü daha çok sarsıldılar.

Bu bir imtihan. Bizler dünyanın emniyetli bir yer olmadığını, bazı şeyleri kontrol edemeyeceğimizi, her şeyi tedbir eden bir Yaratan'ın olduğuna elbette inanıyoruz. Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de bizleri, canımızdan, malımızdan eksiltmeyle, korkutmayla sınavacağını buyuruyor. (Bakara, 155). Ve yine Allah Teala, kendi canımızı tehlikeye atmamamızı, tedbirler almamızı emrediyor. (Nisa, 71 / Bakara, 195). Binalar inşa ederken doğru malzeme kullanmak, ev alırken dikkatli olmak gibi. Ancak tedbir almamız ve mümin olmamız, başımıza bir şey gelmeyecek anlamına gelmiyor. Dünyada garantisi olan bir şey var; iyi ve kötünün başına gelecek ortak bir şey var, o da ölüm. Onun haricinde inanan veya inanmayan başına her musibet gelebilir. Bu dünyanın imtihan yeri olduğuna inanıyoruz, dünyanın çok da tekin bir yer olmadığını görüyoruz. O yüzden dünyadan cennet ummamalı, herhangi bir musibetle karşılaştığımızda mümince sabır ve tedbiri kuşanmalıyız.

Hac Suresi, 35. Ayette şöyle bir bilgi vardır: "Onlar ki, Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. Kendilerine isabet eden musibetlere sabredenler, namazı dosdoğru kılanlar ve rızık olarak verdiklerimizden infak edenlerdir." Demek ki, müminin başına bela gelmez diye bir kaide yoktur. Bu yaşanan depremde vefat eden müminlerin şehit olduğunu Peygamberimiz bildiriyor. Müminin başına gelen her bir musibet, o müminin günahlarına kefarettir. Aynı şekilde Peygamberimiz, bir musibete uğrayan müminin halini şu açıdan ilginç olduğuna dikkat çeker:

"Müminin, başka hiç kimsede bulunmayan ilginç bir hali vardır. Onun her işi, hayırdır. Eğer bir genişliğe, nimete kavuşursa şükreder ve bu onun için bir hayır olur. Eğer bir darlığa, musibete uğrarsa sabreder ve bu da onun için bir hayır olur."

Nimete şükür, biraz daha kolay gibi gelir, nimet olduğundan dolayı, ancak insan pek nankördür. (İbrahim, 34). Ancak şükrettiğinde Allah'ın rızasına ve sonsuz güzel bir hayata talip olur. Belaya sabretmek çok zordur. Mümin belaya sabrederse yine Allah'ın rızası ve sonsuz güzel bir yaşama talip olur. Bu durumda bir nimete kavuşsa veya bir musibete uğrasa her iki durumda kârlı ve kazançlı çıkar. Mümin başına bir bela geldiğinde bunu Allah'tan bilir. Varlık O'ndan, darlık O'ndandır. (Bakara, 156).

Bunu depremzedelerde gördük. Enkaz altında iken yanında vefat eden kardeşi için; "Allah'ındı, yanına aldı" diyen yanında evladını kaybedip "Allah'tan geldi" diyeni gördük. Acı ile beraber bir teslimiyet ve farkındalık. Bu farkındalık, müminin şaşılacak bir yanıdır. Enkaz altındayken veya çıkarılırken Kur'an okuyanlara şahit olduk. Ben, O'na teslim oldum, yine O'na sığınırım demenin lisan-ı hal diliyle ifadesi bunlar.

İlgi çeken hallerden biri de şudur. Örneğin depremzedelerden kurtulanlardan bazıları, bundan sonra daha iyi bir kul olacağını, namazlarını kılacağını söylüyor. Bu durum, musibet ile nasihat arasındaki farkın insan ruhuna etkisini gösterir. Ayrıca Allah Teala nimet vermek zorunda olmadığı halde bize nimetlerini esirgemiyor. Varlığın, nimetin asıl sahibi O'dur. Bu sebeple bir gün bu nimetler elimizden alındığında isyan etmek niçindir? Bizler hayata ölümlü olarak geliyor ve buranın emniyetli bir yer olmadığını bilerek yaşıyoruz. Ne olursa olsun Rabbimiz'e karşı hüsn-i zannımız olmalı. Allah, bir mümin duyarlılığı ile nimetlere şükretmeyi, musibetlere sabretmeyi nasip etsin, duasıyla. Amin.

Selametle

Türklerde Yardımlaşma Geleneği

Yardımlaşma, Türklerin eski döneme uzanan tarihlerinden beri var olan bir geleneğidir. Birçok dönemde bu gelenek, farklı biçimlerde kendini göstermiştir. Osmanlı dönemlerinde “sadaka taşı” adı verdiğimiz yapılar aracılığıyla yardımlaşmalar yapılırdı. Sadaka taşları meydanın müsait yerine koyulur, ihtiyacı olanlar oradan ihtiyaçları kadarını alır, gerisini bir başka ihtiyaç sahibine bırakırdı. Kurtuluş Savaşı yıllarında Türk milletinin yardımlaşma seferberliği içinde olduğu hepimizin malûmudur. Hatta, savaş esnasında askerlerimizin, yaralı ve esir düşman askerlerine bile yardımcı oldukları tarih kitaplarında kayıtlıdır. Demek ki, Türk milleti, hangi şartlarda olursa olsun, yardımlaşma duygusu ve geleneği hep devam ettirmiştir. Bu durum, günümüz için de geçerlidir.

Günümüzde yardımlaşma örnekleri çeşitlidir. Bunun en yeni ve en çarpıcı örneği on şehrimizin etkilendiği 6 Şubat Kahramanmaraş depremidir. Sabaha karşı olan bu depremde oradaki halkımız zorluk ve acı içerisindeyken tüm Türkiye hatta tüm Dünya tek yürek haline gelmiş, enkaz altında kalan vatandaşlarımız için ellerinden gelen yardımı yapmıştır. Bu yardımlar hâlâ devam ediyor. Enkaz altından kurtarılan vatandaşlarımız bile kurtulduktan sonra ellerinden geldiğince ekiplere yardım edip diğer vatandaşları kurtarmaya çalıştılar. Ufacık bir şeye yardımım dokunur diye Türkiye'nin farklı kesimlerinden giden gençlerimiz de vardı. Bu sırada Türkiye'nin geri kalanı da elinden geleni yapabilmek istiyordu. Gidebilen deprem bölgesine gitti, gidemeyenler organize olup ihtiyaç listeleri oluşturdu, ihtiyaçları gidermeye çalıştılar. Programlar kuruldu, yardımlar toplandı, depremedelere kıyafetler gönderildi, kalacak yerler ayarlandı. Türkiye birçok kez tüm Dünya'ya yardımlaşma örnekleri sergilemiştir ve sergilemeye devam etmektedir.

Bizler, Müslümanlar olarak Kur'an'ın koyduğu emir ve yasaklara uyarız. Kur'an'da vurgulandığı üzere yardımlaşmanın yeri ve önemi çok büyüktür. Müslümanlar yardıma ihtiyacı

olan kimselerin dinine, diline, düşüncesine, ırkına bakmaksızın yardım eder ve yardım ettikleri kişiden bir şey beklemekler. Kur'an'ın ve Peygamberlerin bize tavsiyesi de budur. Konu ile ilgili birkaç ayet, hadis ve atasözünden örnek vererek yazımı bitirmek isterim. "Sana, Allah yolunda ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: Sevap kazanmak için harcayacağınız şeyleri öncelikle ananıza, babanıza, akrabanıza, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara verin. İyilik olarak her ne yaparsanız, Allah onu mutlaka bilir." (Bakara, 215). "Komşusu açken tok yatan bizden değildir." (Hadis-i Şerif). "Komşu komşunun külüne muhtaçtır.", "Ne verirsen elinle, o gelir seninle." (Atasözü).

Deprem ve Ahlak

Deprem, zelzele kelimesiyle ifade edilmiş olup sözlükte; ayak sürçmesi manasında kullanılan “zelle” (زَلَّةٌ) kelimesinden türetilmiştir. Zelle ise, kasıt olmadan sevaptan hataya meyletmektir. Kaygan bir yerde ayağın kaymasına da zelle denmiştir. Zelzele ise; iki el arasında tutulan eleğin çalkalanması ve ondaki titreme halinin devamı anlamına gelmektedir.¹⁹

Evrende bulunan her şey düzen ve belli bir ölçü içinde yaratılmıştır. Deprem de bu kapsamda fay kırıkları üzerinde biriken enerjinin boşalmasıyla oluşan sarsıntıdır. Deprem, tarih boyunca gerek nerede, ne zaman ve hangi şiddetle gerçekleşeceği bilinmeyen bir felaket olarak gerek can ve mal kaybına yol açması sebebiyle insanlığın gündeminde yerini alır.²⁰

Depreme dair önlemlerin alınması zorunlu bir görevdir diyebiliriz. Bilimin sunduğu veriler, akıl ve tecrübe ile bir arada olunca, tevekkül bakımından beklenen hedef gerçekleşmiş demektir. Ahlâkî değerler ışığında tecrübe, bilimin ön gördüğü önlemlerin alınması kader ve

* KLU İlahiyat Lisans 2018 Mezunu. İZU Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans 2023 Mezunu.

¹⁹ Fikret Karaman, “Tevekkül, Kader Bağlamında Deprem ve Sorumluluk Bilinci” Diyanet İlmî Dergi 56 (2020): 903-936.

²⁰ Hüseyin Yılmaz, “Bir İş Ahlakı Sorunu Olarak ‘Sömürü’ ve Toplumsal Zararları: Dini/Eğitsel Bir Yaklaşım, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, IX (2009), sayı: 4. S. 11.

tevekkül bilincine bağlıdır. Bütün bunlar beraber değerlendirildiğinde kişinin bilgi ve davranış düzeyinin hayat kalitesine etkili ettiği söylenebilir.²¹

Sosyal ve ekonomik kurumların uzun süre ayakta kalabilmesi çoğunlukla iş ahlâkına bağlıdır. İş ahlâkının toplumda tam manasıyla gelişmemesinin bir sonucu olan ve sosyal hayatı olumsuz etkileyen faktörlerin başında sömürü gelmektedir. Başkalarının emeğine saygı prensibi, bireylere daha küçük yaşlardan itibaren öğretilirse sömürü karşısında toplum bilinçlenir, iş ve çalışma ahlâkı güçlenir.²²

İslâm dini insan yaşamını merkeze alır ve olağanüstü olaylara sabırlı, inançlı, umutlu, çözümleyici bakmayı ve sosyal destek arayışında bulunmayı ön görür. Sorumluluk duygusu, sağlam iş yapma bilinci, tedbir alma anlayışı ve çalışma ahlâkı insanların ortak inancı haline gelir.

İslâm, insanı; doğal afetlere karşı irade, tevekkül, kader ile birlikte akıl ve bilimin ön gördüğü şekilde sorumlu tutmuştur. Buna binaen çağın teknik araç ve gereçleri göz önünde bulundurularak muhtemel doğal afetlere dair önlem alınması dinî ve insani bir görevdir. Nitekim Japonya ve kalkınmış ülkelerin doğal afetlerle ilgili aldıkları tedbirler başarılı olmuştur.

23

Musibetler karşısında Müslümanca tavrı, “meşru olan emirlere riayet ve tedbir, düşünerek hareket etmek, şükrü, sabrı, şefkati, merhameti, nezaketi, tevbe ve duayı elden bırakmamak, sadaka vermek, korkmayıp teenni ve tefekkürle hareket etmek”²⁴ diyebiliriz. Deprem ve neticelerinden en az hasarla çıkmaya çalışma ahlakına dair konuşmak gerekirse, bizler kurallara uyan, kurallara uymanın sonucunda tevekkül ederek Allah’a dayanan insanlar olmalıyız.

Ahlâkın insanlarda tezahürü; birlik ve beraberlik içinde, depremde mal ve can kaybı yaşamış insanları maddi manevi desteklemek şeklinde olmalıdır. Hz. Muhammet (sav), birbirini sıkıca tutan binaları, müminlerin birbirleriyle dayanışma içerisinde olmasına örnek vermiştir. Bununla birlikte Rasulullah (sav) müminlerin birbirlerini sevmeye ve merhamet etmeye bir vücut gibi olmalarını arzu etmiştir. Vücutta bir organ zarar görürse diğer organlar onun yardımına koşar. Bunun gibi müminlerin de birbirlerinin yardımına koşmalarını, Sevgili Peygamberimiz önemsemiştir. Bunu yaparken muhtaç insanı rencide etmeden, gösterişe bulaşmadan yardımcı olmak ahlak güzelliğindedir. Ahlaksız davranışlar ise yaptığı iyiliği başa kakmak ile özdeşleşebilir. Ahlaki davranışlarından yoksun olmanın bir diğer göstergesi, mesleğini en iyi şekilde yapmaya çalışmayıp menfaatini ön plana çıkararak insanın canı ile oynamaktır desek, yanlış olmaz. Depremden ziyade insanlara kasteden şey, her türlü ahlaktan yoksunluktur. Güzel ahlâkın, hayatımızın her alanını kuşatması umudu, arzusu ve duasıyla.

²¹ Halil Altuntaş, “Tabii Afetlere Nasıl Bakalım?”

<https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=34019&SRC=deprem>

²² Hüseyin Yılmaz, “Bir İş Ahlakı Sorunu Olarak ‘Sömürü’ ve Toplumsal Zararları: Dini/Eğitsel Bir Yaklaşım, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, IX (2009), sayı: 4. S. 11.

²³ Hüseyin Yılmaz, “Bir İş Ahlakı Sorunu Olarak ‘Sömürü’ ve Toplumsal Zararları: Dini/Eğitsel Bir Yaklaşım, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, IX (2009), sayı: 4. S. 11.

²⁴ Zeki Koçak, “Müslümanlar Musibetler Karşısında Nasıl Davranmalı?” Diyanet İlmî Dergi 56 (2020): 937-980

Mütenevvia:

Emrah ALTINKILINÇ

Şehir ve Tabiat

Bu yazıda birbirinden bağımsız imiş gibi görünen şehir ve tabiat kavramlarından söz edeceğiz. Tabiat, insandan önce bulunuyordu. Şehirleri oluşturan mimari yapılar insan ile birlikte meydana geldi. Binlerce yıl önce, insanların yaptığı barınaklar, günümüze nispetle daha basit olsa gerektir. Güvenlik duygusunun uzantısı olarak insanlar, korunaklı yapılar inşa etme ihtiyacı duydular ve evler oluşmaya başladı. Zamanla bu yapılar gelişti, dünya nüfusuyla beraber sayıları arttı. Dünyada insan kaynaklı her şey gibi mimari yapıların da fazlaşmış dengersiz dağılması ile birlikte düzensizlik oluşturdu. İnsanlar bu durumun farkına varmadılar ya da varmak istemediler. Teknoloji geliştikçe insanlığın tabiatla olan ilişkisi savaşa dönüştü ve eğer kazanırsak, kaybedeceğimiz bir savaş olacaktır bu. Allah'ın bize en güzel, en temiz şekilde lütfettiği dünyayı sorumsuzca kirlettiğimiz aşikar.

Deniz kenarında bulunan yeşil alanlarımızı yok edip yerine oteller yerleştirebiliyoruz. Yumuşak topraklı zeminlere on - yirmi katlı binaları dikebiliyoruz. Bugün Ege ve Akdeniz'deki bazı illerimizde bu durum vardır. Çok düşük şiddetli depremde bile zeminden kayma oluşturabilir ve bu tür şehir planlamaları çok tehlikelidir. Aynı zamanda dağ yamaçlarına

yapılan yerleşim alanlarında da riskli heyelanlar görülmektedir. Bu, özellikle Karadeniz Bölgesinde yapılan yapılarda fazlaca dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Mimari, şehirleşme, tabiat ile uyumsuz ve düzensizce bir araya geldiğinde felaketlerden başka hiçbir şey bırakmaz bizlere. İnsanlar kendi yaptıkları yapıların altında kalmaya devam eder.

Saydığımız ve sayabileceğimiz afetlerin arasında deprem de bulunur ki, çok taze olan yaşadığımız büyük depremler önemini ve etkisini göstermiştir. Malûm mimari düzenimizden bazı binalara kaçak katlar çıkılmasına, binaları yaparken eksik malzeme ile yapılması yanında depreme uygunluğun dikkate alınılmıyormuş gibi gösterilip gerçekte umursanmaması bizleri çok büyük felaketlerle karşı karşıya bırakmıştır. Hepimizin büyük acılar hissettiği, yüzyılın felaketi olarak adlandırılan Kahramanmaraş ve o bölgede bulunan diğer on ilimizi ciddi şekilde etkileyen iki büyük ve birçok artçı depremlerde bahsettiğimiz düzensiz yapılaşma ve bina yapımındaki özensizliğin büyük etkisi olmuştur. On binlerce insanımızı kaybetmenin büyük ızdırabını bizler kadar bu işlerde sorumluluğu olan kişiler de hisseder umarım.

Mimari ve tabiat kavramları sadece olumsuz açıdan değerlendirilmemeli. Şehir nasıl planlanmamalı, nasıl dizayn edilmeli ya da inşa edilmeli sorularından hareketle tabiat ile uyumsuzluk sonucunda neler olabileceği konusuna eğildik. Bu soruların cevabını iyi şekilde veren durumlar da vardır. Bunları tarihten biliyoruz ki, Yalova'da bulunan Yürüyen Köşk²⁵ duruma güzel bir örnektir.

Bunun dışında Osmanlı'da şehir planlamaları veya müstakil ev yapımlarında genel olarak her zaman bir bahçe bulunması, durumu, gözler önüne serer. Saray yapımlarında ya da köşklere bahçe detayı önemlidir. Osmanlı'nın her açıdan zirve denilebilecek dönemi olan Kanuni Sultan Süleyman zamanında şehir, mimari ve tabiat uyumunu çok güzel örneklendiren ve eserler bırakan Mimar Sinan, dört yüzyıldan fazla sene geçmesine ve elimizdeki teknolojiye rağmen örnek alınması gereken şahsiyetlerdendir. İstanbul'un su sıkıntısı çektiği dönemlerde Mimar Sinan'ın yaptığı Mağlova Su Kemerinin²⁶ hâlâ kullanımda olması şehir - tabiat uyumunu en iyi gösteren eserler arasındadır.

²⁵ [https://www.kulturportali.gov.tr/contents/images/logolu\(9\).jpg](https://www.kulturportali.gov.tr/contents/images/logolu(9).jpg) ,
https://www.kulturportali.gov.tr/contents/images/YyRyYEN_KyoAK1-bspline%20logolu.jpg

²⁶

<https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/istanbul/pages/402/attachments/original/1597330026/ma%C4%9Flova.png?1597330026> , <https://i.ytimg.com/vi/paAZLgNZKsM/maxresdefault.jpg>

Günümüze gelecek olursak, yapımına şahit olduğumuz denizin altından geçirilen metro, daha yaygın ismiyle Marmaray, yukarıda dile getirdiğimiz hususların günümüze yansıyan ilgi çekici örnekleri arasında verilebilir. Görüldüğü üzere şehir ve tabiat ilişkisinin kötü yönetilmesi yanında bu konuda çok iyi örnekleri de bulunmaktadır. Kötü olması durumunda yaşanan felaketler kalbimizin en derin yerinde hissedilir derecededir. Bu durumların giderilmesi ve kayıpların önlenmesi temennisiyle...

Penceremde Kumru Kuşu

İçinde yaşadığımız tabiatta hayvanların kendilerine mahsus bir dünyası vardır. Kuşlar, bu açıdan dikkate değer canlılardır. Her birinin yaşam biçimi farklılık arzeder. Bunlardan bazıları tabiatın kucağında, bazıları evcilleşmiş haliyle insanlarla varlığını idame ettirir. Bir kısmı evcilleşmiş olmadığı halde insanlara yakın durur. Kumru kuşları bu üçüncü kategoride yer alır.

Gündelik hayatta gözlemlerimiz, bize 'ek tohumun hasını, çekme ekmek yasını' der. Tabiatın işleyişinde, özellikle hayvanlar âleminde, acımasız bir gidişatın olduğu düşünülebilir. Ancak her bir hayvanın kendine özgü algı, savunma, yuva kurma, varlığını ve neslini sürdürme mekanizması olduğu gözlerden kaçmaz. Darwinyen bir bakışla, hayvanlar arasında tabii bir seleksiyon vardır ve sadece güçlü olanlar hayatta kalabilir. Bu bakış bir gerçeği ifade ediyorsu bu durumda, tavşan ve kumru kuşları gibi bazı hayvanların şimdiye kadar tarihe karışmış olması gerekirdi dememiz mümkündür.

Salgın hastalık (pandemi) sürecinde evlere kapandık. Alışageldiğimiz hayat düzeni alt üst oldu. İnsan, alışan varlıktır. Onun için yeni şartlara uyum sağlamaya çalıştık. Dışarıda sosyal hayata nispetle ev hayatı daha küçük geldi bize. Bu açıdan ev düzeninde, daha önce önemsiz gibi görünen bazı hususlar, daha bir anlam ve değer kazanmaya başladı. Bu cümleden olarak (Mayıs 2021'de) evimizin penceresinde bir saksıya yuva yapan kumru kuşunun hikayesine kısa bir değini yapmak istiyorum.

Hatırlayabildiğim kadarıyla anne kuş, önce etrafı kolaçan etti. Birkaç defa pencereimizdeki saksıya kondu, etrafı yokladı. Ben, kuşların yuva yaptığı bu hengamede kumru kuşunun penceredeki bir saksıyı yuva olarak kullanacağına pek ihtimal vermedim. Ne de olsa, pencerede, hane halkının gözü önünde yuva yapmak, tabiatta kendi halinde yaşayan kuşlar için görülen bir husus değildir, diye düşündüm. Birkaç gün sonra baktım ki, kumru kuşu, saksıyı

yuva olarak kabul etmiş ve iki tane yumurta bırakmış, üzerine de kuluçkaya yatmış! Bizim için şaşırtıcı bir manzara idi doğrusu.

Önceleri kumru kuşu, bize biraz mesafeli durdu. Hafif ürktü ve fakat biz onu ürkütmemek adına ne gerekiyorsa yaptık. Onları izleme sürecimiz de başlamış oldu. Kuluçka döneminde yumurtaların üstü her daim dolu idi. İnsan şunu soruyor tabii olarak, acaba anne kuş hiç kalkmadan nasıl orada kalıyor ? Yakından gözlemimiz neticesinde anladık ki, meğer nöbetleşe olarak yumurtaların üzerinde yatıyorlarmış. İlginç! Üç haftalık zaman zarfı sonucu iki tane yavruları dünyaya gözlerini açtı. Bu, bizim için hoş bir manzara idi.

Kumru kuşu, derviş ruhlu bir hayvan :) Yuva kurmak için fazla uğraş vermiyor. Çam ağacının bir miktar kurumuş yaprağının yuvaya getirilip üstünkörü konulması onlar için kâfi. Bazı kuşların adeta sanat eseri konumundaki yuvalarına benzer bir manzara onların yuvasında yok. Anne kumru, yavruların üzerinde onların ısınması ve korunması için bekliyor. Erkek kumru kuşu ise sürekli yiyecek topluyor ve yavrularına gagasının içinden bunları veriyor. Erkek kumru yuvaya geldiğinde anne kumru, karnını doyurmak ve biraz rahatlamak için kısa süreliğine şöyle bir cevelan ediyor.

Gerek kuluçka gerek yavruların büyütülmesi esnasında yavrular hiç yalnız bırakılmıyor. Bu durum, sanırım, yavrularının karga vb. kuşlar tarafından alınıp götürülmesini engellemeye dönük tedbir onlar açısından. Pencere gibi yerlere yuva yapmaları da böyle okunabilir. Mesela tavşan, köpeklerin seslerinin duyulabileceği bir mesafede yuvalarını yaparlar. Ki, böylece onları avlayan tilki, çakal gibi hayvanlardan kendilerini belli ölçüde koruma çemberinin içine almış olurlar. Sanırım bu durum kumru kuşları için de geçerli. İnsanların yakınına bir yere yuva yapıyorlar ki, insanlardan çekinen diğer kuşlardan böylece korunmuş oluyorlar. Kumru kuşları görünüşte masum, zavallı gibi durur. Ancak yuvasına gelebilecek bir tehlike karşısında asla kaçmaz ve yuvasını, yavrularını korumak adına ne gerekiyorsa yapar.

Gözlemim şu; yavruların yuvadan uçuş zamanları yaklaşıncaya onlara yeteri kadar yiyecek vermiyorlar. Kumru kuşları, kursaklarında yiyeceği sıvı haline getirip yediriyor. Yavrular, gagalarını annelerinin ağzının içine sokarak yiyeceklerin yiyorlar. Demek ki, kuş sütü denilen şey bu olsa gerek. Yavrular iyice büyüdüklerinde uçuş temrinleri yaptılar. Kanat ve tüy temizliği, görülmeye değerdi. Bir ikindi suları büyüğü uçuş ve karşıdaki ıhlamur ağacına kondu. Anaları hemen yanına gidip onu doyurdu ve ödüllendirdi. Diğerleri yuvada yalnız kaldı. Annesi onun da yanına geldi ve sonra gidip elektrik direğine kondu. Hu hu, hu diyerek onları cesaretlendirdi. Bir ara yuvadaki yavru, mükedder halde uyumak istedi. Ancak ne olduysa cesarete geldi, uçuşmak istedi. Ve nihayet o da kanatlandı ve bir üst katın penceresine, oradan da ıhlamur ağacına kadar uçuştu. Böylece yuvadan uçuşmuş oldular. Geceyi anne babasıyla geçirdiler. Gündüz, anne babası onları uçuşmak için cesaretlendirmekle uğraştılar. Kumru kuşları tek eşli yaşamış. Biri ölünce bir daha başka bir kuşla yuva kurmazmış. Onun için 'kumru kuşları' gibi deyim, evli çiftler için söylenir olmuş. Bir belgeselde kuşların yüzde doksan ikisinin tek eşli yaşadığını duymuştum.

Hayvanlardaki bu durum belki onların içgüdüünün bir yansıması olabilir. Hayvanlarda içgüdü için, bir hayvan türünün bireylerine katılım yoluyla geçen ve hayatın idamesine dönük bilinçsiz davranış olarak tanımlanır. Lakin soru şudur: Bilinçsiz davranış, onlarda ilk önce nasıl

oluşturmuştur ve bir sonraki nesle nasıl aktarılmaktadır? Herhangi bir hayvan, ebeveyninden henüz hiçbir şey öğrenmediği halde varlığını devam adına bazı davranışları nasıl sergiler? Bunlar bence üzerinde durulması gereken konulardır. Bu arada dünyaya gelen yavruların, içinde buldukları yuvanın rengi ile ne kadar uyum içinde olduklarını zikretmem gerekir.

İlgi çekici konulardan biri de şudur; baharın, kuşlar için böylesi bolluk zamanında onlar, nesillerini devam ettirmek adına nice tehlikelere, zahmetlere katlanıyorlar. Sabırla yuvalarında yavrularını büyütüyorlar. Mesela, anne kumru kuşu, bazen sabahın erken saatlerinde erkek kumru kuşunun nöbeti devralması için hafif kısık sesle hu hu hu diye sesleniyor. Ardından ses tonu yükselerek bu çağrısını yineliyor. Şayet çağrısı henüz karşılık bulmadı ise, bu sefer sesini daha da yükseltiyor. Sanki aralarında kuş dili ile vazifelerini yerli yerince yapabilmek adına böyle bir seferberlik var gibi.

Kur'an'da muhtelif peygamberlerin kıssaları zımında çeşitli hayvanlardan bahsedilir. Arı, (hüdhüd) kuşu, merkep, köpek, (yunus) balık(ı), deve, inek, karınca vd. Bu hayvanlardan on tanesinin cennete gideceğine de inanılır. Bu açıdan İslam kültüründe sözü edilen hayvanlara yönelik insanî davranışlara çeki düzen verilir. Günümüzde hayvan hakları açısından dile getirilen hususlar, aslında İslam kültürüne içerilmiş vaziyettedir. Bu zaviyeden bakılınca Hz. Peygamber'in Sevr mağarasında yaşadıkları konusunda güvercin ve örümceğin ayrı bir yeri vardır. Kumru kuşları da güvercin ailesinden görülür. Onun için mezkûr kuşlara yönelik bir tür sempati ve sevgiden söz edilebilir.

Kuş evleri/ serçe sarayları, Gurabahâne-i Laklakân, göçmen kuşlar vakfı gibi nice yapı, gerçekte Müslümanların kuşlara yönelik merhametinin eseridir. Kuşlara yönelik bu merhamet, sevgi ve sempati, nice insanın isminin başına veya devamına 'kuşçu' lakabının verilmesini beraberinde getirmiştir. Kuşlar, bir tür uçma özgürlüğünün sembolü olarak görülmüştür. Bu açıdan bazı kuşlara çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Nuh tufanı sonrası sevgi ve esenliğin sembolü olarak 'güvercin' görülmüş, bu konuda karga menfi bir anlam kazanmıştır. Kartal, gücün timsali iken puhu kuşu bilgeliğin ve bu arada uğursuzluğun sembolü olarak hafızalarda yer etmiştir. Güvercinlerin haberci kuş olarak görülmesinin tarihi arka planı vardır. Onların, posta güvercini olarak eğitilmesine bu zaviyeden bakılabilir. Kuşların dünyası nice belgesellere konu olmuştur. Bununla birlikte kuşlar, birçok açıdan incelenmeye değer varlıklardır.

"Göklerde ve yerde nice deliller [ayet] vardır ki, yanlarına uğrarlar da onlardan yüzlerini çevirerek geçerler." (Yusuf Suresi, 105).

Biyografi:

Ahmet ÇAPKU

Hamit (Tarakçı) Hoca*

Hamit Hoca, aslen Doğubeyazıt'tan Fizme'ye gelip yerleşen bir ailenin, Gülizar ve Mustafa çiftinin çocuğudur. 1877 -1949 tarihleri arasında (yaklaşık yetmiş iki yıl) yaşadığına göre onun zorlu bir dönemin insanı olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Fizmeli meşhur müderris Abdi Hoca'ya (Abdurrahman Bilici) talebe olmuştur. Abdi Hoca bazı konularda bilgi almak için kendisine gelenleri Hamit Hocaya yönlendirmiş, 'Bu konuları o daha iyi biliyor' diyerek.

Kızı Meryem hanım, babasının, henüz dört yaşlarında iken Kur'an'ı hatmettiğini dile getirir. Hamit Hoca'nın ömrü, Kur'an hizmetinde geçmiştir. Bu uğurda kendisine teklif edilen nice dünya nimetini (ev, arsa, tarla vb.) elinin tersi ile geri çevirmiş ve imkan ölçüsünde ilim-irşat faaliyetiyle meşgul olmuştur. Gelini Hava hanım, 'Babamın bir oda dolusu kitabı vardı' demektedir. Öyle anlaşılıyor ki, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş döneminde Hamit Hoca, kendisini tanıyanlar tarafından aranan, görüşüne başvurulmuş ve hürmet edilen biri olmuştur.

Mehmet Fatsa, *Tasavvufta Mekki Kolu* isimli çalışmasında Hamit Hoca'ya da yer vermiştir. Şöyle ki: "Tarak imal ettiği için 'Tarakçı Hoca' adıyla tanınmıştır. Çocuk denecek yaşta Mustafa Rumi ile tanışmış ve (...) Bir ara Tokat'ta eğitim görmüş, asıl eğitimini Çorum'da

* Bu yazının oluşumuna katkı sağlayan Hamit Tarakçı Hoca'nın torunu Hamit (Kısık) beye, kızı Meryem hanım ve gelini Hava hanıma teşekkür ederim. (24.08.2021).

Mustafa Rumi'nin medresesinde tamamlamıştır. (...) sonra da İhramcızâdeye intisap etmiştir. Birkaç defa hacca gittiği bilinen Hamit Hoca'nın bir ara Medine'ye yerleştiği ancak Mustafa Haki efendinin oğlu Bahaeddin efendinin isteği ile Anadolu'ya tekrar döndüğü ifade edilir. (...) Velayeti konusunda tanıyanların müttelik olduğu Hamit Hoca'nın, Sivas toprağına ayak basıp 'Ziyaretimiz makbul oldu, dönelim gardaşlar' sözüne karşılık, aynı anda Sivas'ta bulunan İhramcızâde'nin de 'Hamid Hoca bizi ziyarete geldi, gitti' dediği rivayet edilir."²⁷

Hayatında iki evlilik yapmış olan Hamit Hoca'nın, Emine, Sıddıka, Ayşe, Meryem, Mustafa, Ali isimlerini verdikleri altı evladı olmuştur. Özellikle Hz. Peygamber'e komşu olmak gayesi ile Medine'ye göçmüş, orada iki yıl kadar kalmıştır. Kızı Meryem hanımın anlatmasına göre, kırk altı kişilik bir kabile halinde, (muhtemelen 1939'lu yıllarda) deve sırtında kırk gün kadar yol giderek Hicaz'a varmışlar. Kızlarından biri orada dünya evine girmiştir. Ancak yakınlarının anlatmasına göre, gördüğü bir rüya üzerine tekrar Türkiye'ye dönmüş ve çalışmalarına devam etmiştir.

Günlük hayatında kimseye yük olmadan geçim yapabilmek için bıçak, beşik, tarak vb. yapar, onları satarak para kazanırmış. Yakınlarının anlatmasına göre seyahata düşkün biri olmuş Hamit Hoca. Sivas, Ünye, Terme, Tokat gibi yerleri sıkça gezer, dostları ile bir araya gelmekten memnuniyet duymuş. Bununla birlikte Hamit Hoca'yı tanıyanlar onun sohbetinden istifade etmek için onu muhtelif köylere davet ederler, o da bu davetleri kırmaz, ziyarete gidermiş. Hatta vefatı, Terme-Çarşamba arasında bir kaza sebebiyle olmuş. Sivas'tan geleni henüz birkaç gün olmasına rağmen, tanıdıkları, ona 'Bizi Sivasa götür' demişler, o da onları kıramamış ve yolda bir kaza sonucu ecel vâkî olmuş.

Kur'an ile geçen bir ömrü olduğu için birileri Kur'an'ı yanlış okusa, o ilgili kişiyi uyarır, 'doğrusu şöyledir' dermiş. Geceleri pek uykusu yokmuş. İbadetlerine düşkün olan Hamit Hoca, kitaplarının bulunduğu odada vakit geçirir, kahve ve çayını kendisi yaparmış. Fizme'de ve başka yerlerde ona hibe olarak tarla, arsa, ev vermek istemişler ancak o, bunlara tenezzül etmemiş. Sadece Fatsa'da, bugün kabrinin de bulunduğu yer ve çevresini ona armağan etmişler. O ise evinin ve kabrinin bulunduğu yer ile bir miktar arsayı kabul etmiş, geri kalanları almamış. Gelini Hava hanımın anlatmasına göre, yakınlarına, "Bedava çalışıyorsunuz. Şeytan, sizi dünya işleri ile kandırıyor, dünyaya dalıyorsunuz!" diye sitem edermiş.

Takva üzere bir hayat süren Hamit Hoca, resim çektirmeye hoş bakmaz, özellikle kadınların da bulunduğu meclislere girmemeye özen gösterirmiş. Sözüünü sakınmayan bir mizaca sahip imiş. Kendisinden bazı 'hâller'in zuhur ettiğini yakınları dile getirir. Torunu Hamit (Kısık)'ın ifadesine göre, Hamit Hoca, evdeki hayvanları şayet başka birinin yerinde otladı ise o hayvanın sütünden içmez, onun başka birinin yerinde otladığını anlarmış. Gelini Hava hanımın anlatmasına göre bir defasında Ünye taraflarında bir arabaya biner. Şoför ile aralarında ilginç bir konuşma geçer. Şoför biraz sinirlerin ancak Hamit Hoca oralı olmaz ve bir yerde arabadan iner. Şoför nihayet gitmek istediği yere ulaşır ve bir de görür ki, falan yerde inen Hamit Hoca oradadır. Sen buraya nasıl ve ne zaman geldin diye hayret içinde sorar. (Bu tür hâllere, tasavvufta tayy-i zaman, tayy-i mekan denildiğini biliyoruz). Mehmet Fatsa, Hamit Hoca'dan naklen bir şiiri, eserine almıştır. Şiirin bazı beyitlerini aşağıda veriyoruz.

²⁷ Mehmet Fatsa, *Tasavvufta Mekki Kolu*, İstanbul 2000, Mavi Yayıncılık Yay., sf. 165-166.

“Hüner ibraz gibi halka kötü bir âr olamaz.
Ânın için hüner ehli, ebedi var olamaz.
Paradır dini ile imanı bugün ekserinin,
Ehl-i küfre dahi bundan zünnar olamaz.

Buhl ü gururu cihanı ne aceb tutmuştur;
Bunu bilmek ki, yarın bundan eşed nâr olamaz.
Gerçi fazl ehli bugün kendini ihfa tutmuş,
Gün yüzün balçıkla tutmağ ile cihan târ olamaz.

Kangi derviş ile molla açar el nâdâna,
Bu gibi iki cihanda kötü bir kâr olamaz.
Nene lazım halkın sana şuûli ey Fizmeli;
Bir bakılırsa bu senin gibi sersâr olamaz.”

Kabri, Fatsa’da (Mağazabaşı mevkii) yer almaktadır. Kabrinin bulunduğu yerin dış cephesinde şunlar yazılıdır: “Bismillahirrahmanirrahim. Nakşibendi Salihlerinden Şeyh Tarakçı Hamid Hoca. Ruhuna Fatiha. D.T. 1877 – Ö.T. 1949”. Kabir taşında ise şunlar kayıtlıdır: “Hüve’l-Bâkî. Şahi Nakşibendi Sâlihlerinden, Tarakçı Hâmit Hoca Kısık. Do. Tr. 1877 – Öl. Tr. 1949.” Allah rahmet eylesin. Mekânı cennet olsun.

Deneme:

Halide YENEN

Kendime Mektuplar -3

Sevgili,

6 Şubat Pazartesi. Gece uzun süren bir deprem oldu. Ve öğlen yine deprem oldu. 7 Şubat, 8 Şubat ... Akşam ve gece ve gündüz ... Hep deprem oluyor ...

Anneannemi hatırlıyorum. Güçlü bir kadındı, aynı zamanda çok da zayıf. Büyükbabam hac için Mekke'ye gidip beraber gittikleri yol arkadaşlarıyla birlikte dönmediğinde o gelinceye kadar ağlamış sızlamış, yas tutmuştu. Ayrılıklara tahammülü yoktu artık. Büyükbabam bir gün çıkıp geldiğinde nasıl karşılamıştı, hatırlamıyorum. Hafızamda sadece onun, büyükbabamın yokluğu süresince, sonradan oda olarak kullandığımız mutfaktaki divanda hasta olup yatması kalmış. Birlikte gittiği yol arkadaşı, aynı zamanda arabanın şoförü, büyükbabamı, buluşmak için anlaştıkları yerde beklememiş, onu orada bırakıp gelmişti. O süreçte çok sıkıntı çekmiş büyükbabam ve bir ay süren zahmetli bir yolculuktan sonra nihayet dönmüştü. Büyükbabam kaybolduğunda da söylemiş miydi, pek hatırlamıyorum ama dayımlar aramadığında hep ağıtlar yakardı anneannem.

“Büyüttüm de kuzularım,

Gurbete yolladım sizi.

Kötü kaderim yüzünden,

Göremedim gününüzü”

Çok emek vermişti onlara; dikiş dikerek bir yandan bağ bahçe işlerinin yürütülmesini sağlamış diğer yandan onların harçlıklarını temin etmiş, uzaklarda, İstanbullarda okutmuştu onları. Büyük adam olacaklar, bir gün kendisini de o köyün bitmez tükenmez işlerinden, zor yaşantısından kurtaracaklardı. Köy hayatına nispetle şehir denilebilecek, on iki muhtarlıktan

oluşan bir kasabada, konakta yaşayan, itibar sahibi bir müftü kızıydı anneannem. Kurtuluş Savaşı bütün yaşamlarını altüst etmişti. Savaş öncesi babası vefat edince çıkacak karışıklıktan korunmak için kasabadan ayrılıp köylerine gitmişler, bir süre sonra annesi de vefat edince altı kız, öğretmen olan tek erkek kardeşlerinin himayesinde kalmışlar. Sonra büyükbabamla evlenmiş. Kolay olmamış onun için büyükbabamla yaşamak. İki oğlan, bir kız; üç çocuğu olmuş:

“Sıtk’oğlumun arabası işliyor,
Metin’im de doktorluğa başlıyor,
Hayat’ım oturmuş nakış işliyor,
Ayrılık büküyor belimi benim.”

15 Mart ... Deprem bölgesinde şiddetli yağmur ve sel ...

Anneannem acısını gözyaşlarıyla ve ağıtlarla sağaltırdı.

“Ayrılık söyletir sağıra sözü,
Yakar içerimden tüketir özü,
Babamdan yadigâr anamın kızı,
Büküyor ayrılık belimi benim”

Sevgili,

Biz yaralarımızı nasıl iyileştireceğiz? O kadar çok kayıp, o kadar çok ayrılık, o kadar çok hasar, o kadar çok tahribat var ki! Yıkılan evlerin, kırıp dökülen eşyaların yerine yenisini koyabiliriz; ya paramparça olan ruhlarımızı... Neyle sarıp sarmalayacağız? Ne iyi gelir bize, söylesene. Öyle hızlı akan bir çağda yaşıyoruz ki, değil yıkılmaya, duraksamaya, yas tutmaya vakit yok. Her şey bittiğinde, yıkıntılar kaldırılıp yerine yeni mekanlar, yeni binalar inşa edildiğinde ruhlarımız da yenilenmiş olacak mı?

Söylesene sevgili, bize ne iyi gelir? Bıraksak akıp giden çağı, dursak, içimizdeki sarsıntılara kulak kesilsek... Kalbimizin acısını dinlerken bir ağıt sesi yükselse ve bir gözyaşı seli kaplasa her yeri, iyileşir mi ruhlarımız!

“Fatma yazar söyler ağlar,
Gönül yaradana yalvar.
Dünya seven kara bağlar,
Bozular bu dünya bir gün.”